

Vlaams
Parlement

stuk **1038** (2010-2011) – Nr. 3
ingediend op 5 april 2011 (2010-2011)

Voorstel van decreet

van mevrouw Tinne Rombouts,
de heren Bart Martens, Wilfried Vandaele en Lode Ceyssens,
mevrouw Michèle Hostekint, de heer Mark Demesmaeker
en mevrouw Valerie Taeldeman

houdende wijziging van het Mestdecreet
van 22 december 2006

Hoorzitting

Verslag

namens de Commissie voor Leefmilieu,
Natuur, Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door de heren Robrecht Bothuyne en Karlos Callens

*Samenstelling van de commissie:**Voorzitter:* de heer Bart Martens.*Vaste leden:*

de heren Robrecht Bothuyne, Lode Ceyskens, de dames Tinne Rombouts, Valerie Taeldeman;
mevrouw Agnes Bruyninckx-Vandenhoudt, de heer Pieter Huybrechts, mevrouw Marleen Van den Eynde;
de dames Gwenny De Vroe, Mercedes Van Volcem;
mevrouw Michèle Hostekint, de heer Bart Martens;
mevrouw Tine Eerlingen, de heer Wilfried Vandaele;
de heer Ivan Sabbe;
de heer Hermes Sanctorum.

Plaatsvervangers:

de dames Karin Brouwers, Veerle Heeren, de heren Johan Sauwens, Jan Verfaillie;
mevrouw Katleen Martens, de heren Stefaan Sintobin, Wim Wienen;
de heren Karlos Callens, Dirk Van Mechelen;
de heer Philippe De Coene, mevrouw Els Robeyns;
de dames Danielle Godderis-T'Jonck, Liesbeth Homans;
de heer Boudewijn Bouckaert;
de heer Dirk Peeters.

Stukken in het dossier:

1038 (2010-2011) – Nr. 1: Voorstel van decreet
– Nr. 2: Amendementen

INHOUD

I. Toelichting door mevrouw Tinne Rombouts	4
II. Uiteenzetting door Boerenbond en ABS	6
1. Actieplan 2011-2014	7
2. Bemestingsnormen	7
3. Stikstof	7
4. Fosfaat	8
5. Openbaar onderzoek	9
6. Voorstel van decreet	10
III. Bespreking	11
IV. Uiteenzetting door Natuurpunt en BBL	14
1. Kernpunten	15
1.1. Doelstellingen MAP 4	15
1.1.1. Begeleiding en handhaving	15
1.2. Beleidsondersteunend overleg	16
1.3. Brongerichte aanpak	16
V. Bespreking	17
VI. Uiteenzetting door BioForum	19
1. Impact van MAP 4 op bio	19
1.1. Knelpunt: perceelsbenadering	19
1.2. Basisdoelstellingen MAP en bio	20
2. Bedrijfsbenadering voor bio	20
3. Conclusie	22
VII. Bespreking	22
Gebruikte afkortingen	25

Op 29 maart 2011 organiseerde de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed een hoorzitting over het voorstel van decreet houdende wijziging van het Mestdecreet van 22 december 2006, met de landbouworganisaties Boerenbond en Algemeen Boerensyndicaat en de milieuorganisaties Natuurpunt en Bond Better Leefmilieu. De commissie ging ook in op het voorstel van de milieuorganisaties om een deel van hun spreektijd af te staan aan BioForum, zodat ook specifiek gefocust kon worden op de biologische landbouw.

Mevrouw Tinne Rombouts, hoofdindiener, gaf eerst een toelichting bij het voorstel van decreet, waarna de betrokken organisaties gehoord werden.

De delegaties bestonden uit:

- Boerenbond: de heer Piet Vanthemsche, voorzitter, en de heer Bert Bohnen, adviseur Dierlijke Veredeling;
- ABS: de heer Hendrik Vandamme, voorzitter;
- Natuurpunt: mevrouw Annelore Nys, beleidsmedewerker;
- BBL: de heer Kristof Debrabandere, beleidsmedewerker;
- BioForum, mevrouw An Jamart, coördinator landbouw.

I. TOELICHTING DOOR MEVROUW TINNE ROMBOUTS

Mevrouw *Tinne Rombouts* schetst dat het voorstel opgemaakt is naar aanleiding van het vierjaarlijkse overleg met de Europese Commissie over het actieplan voor de Nitraatrichtlijn. De onderhandelingen met de Europese Commissie zijn gestoeld op het derde actieplan, opgesteld volgens het huidige Mestdecreet. Volgens Europa zijn de verbeteringen niet voldoende of gaan ze niet snel genoeg. Daarom zijn een aantal veranderingen aan het actieplan nodig. Op 16 februari 2011 hebben de onderhandelingen geleid tot een ontwerpactieprogramma. Dat is aan een openbare consultatie onderworpen van 16 februari tot 18 maart 2011. Op 17 mei 2011 oordeelt het Nitraatcomité over de derogatie. Op dat moment moet het actieplan dus wet zijn. Dat is de reden waarom dit voorstel van decreet op 11 mei goedgekeurd moet zijn. Dat betekent dat de commissie op 5 april het voorstel moet bespreken en erover stemmen.

Het voorstel sluit zo nauw mogelijk aan bij het ontwerpactieprogramma. Het komt tegemoet aan de eisen van Europa, zonder die te verzwaren. De openbare consultatieronde heeft heel wat bezwaren en reacties opgeleverd. Ook mevrouw Rombouts heeft nog vragen bij de uitvoerbaarheid van bepaalde aspecten. De parlementsleden moeten er dus rekening mee houden dat Europa nog een en ander bijstuurt of verduidelijkt. Die wijzigingen moeten dan ook in het decreetvoorstel aangebracht worden of later gewijzigd worden.

Het voorstel is een wijzigingsdecreet van het Mestdecreet. Toch bevat het twee belangrijke nieuwe elementen: de nitraatresidustaalname als begeleidingsmiddel en meer inspanningen voor een gerichte bemesting. De toelichting bevat heel wat verbintenissen die later gespecificeerd moeten worden. De tijdsdruk noopt daartoe. Het nieuwe actieplan moet snel wet worden, maar heel wat aspecten waarover een akkoord bereikt is, vergen overleg en verder onderzoek. Daarom zijn ze enkel vermeld in de toelichting en niet in de decreettekst: zo worden ze niet vergeten maar zeker geconcretiseerd na onderzoek of overleg.

Mevrouw Rombouts overloopt verder de toelichting bij de artikelen van het voorstel. De memorie somt de doelstellingen van het nieuwe actieplan op. In 2014 zal de stand van zaken van deze doelstellingen geëvalueerd worden. De evaluatie zal ook een voorspelling maken van de waterkwaliteit in de periode 2015-2018.

De nieuwe definities van artikel 3 zijn voornamelijk het gevolg van het concept werkzame stikstof en van de verregaande diversificatie van de bemestingsnormen naar grondsoort, teelt en teeltcombinaties. Voorts zijn er definities over maatregelen bij een te hoog nitraat-residu. Leemgronden vallen voortaan onder de definitie zware kleigronden. Tot slot wordt de definitie van een aantal gangbare begrippen wettelijk vastgelegd.

Artikel 4 geeft de Mestbank de mogelijkheid om gegevens op te vragen of uit te wisselen met andere instanties zodat een meer gerichte bedrijfscontrole mogelijk is. Artikel 5 verandert de uitrijperiode. Zo wordt bemesten met vloeibare dierlijke mest, kunstmest of andere meststoffen verboden als er na de oogst geen vanggewas of nateelt meer wordt ingezaaid. Het lid leest de uitzonderingen uit de toelichting voor en wijst op enkele aspecten die praktisch moeilijk uitvoerbaar of onduidelijk zijn, zoals de beperking van de hoeveelheid vloeibare mest tot 30 kilogram stikstof per hectare voor nateelten ingezaaid na 31 juli en tot uiterlijk 31 augustus.

Artikel 6 past de bemestingsnormen aan voor tuinen, parken en plantsoenen. Artikel 7 zet de aangepaste bemestingsnormen van het ontwerpactieprogramma om. Die normen zijn gebaseerd op de gemiddelde stikstofopname en fosfaatafvoer via de gewassen. De stikstofbemestingsnormen variëren naargelang de gewassen en teeltcombinaties en er wordt een onderscheid gemaakt tussen zandgronden en niet-zandgronden. Voor stikstofbemesting wordt het nieuwe systeem van de bemesting op basis van werkzame stikstof ingevoerd. Daarnaast blijft het eenvoudigere klassieke systeem van totale bemesting behouden. De landbouwer kan zelf kiezen welk systeem hij toepast. Per bedrijf mag er slechts één systeem zijn. Wie nu kiest voor werkzame stikstof moet het systeem toepassen tot het kalenderjaar 2014. Voorts bevat het artikel bepalingen over permanent overkapte landbouwgronden en teelt op groeimedium op niet-permanent overkapte landbouwgronden.

Bij de fosfaatbemestingsnormen wordt er geen onderscheid gemaakt volgens de bodem, maar wel volgens gewassen en teeltcombinaties. Zoals in het ontwerpactieprogramma bepaald is, wordt de verlaging van de bemestingsnormen over twee periodes gespreid. Uit de toelichting leest het lid voorts de specifieke aanpassingen aan het Mestdecreet voor: de opheffing van artikel 13 en een specifieke regeling voor gft- en groencompost.

Artikel 7 bepaalt hoe de bemestingsadviezen ingevoerd moeten worden en met welke aspecten ze rekening moeten houden. Onder bepaalde voorwaarden en bij aardappelteelt of bij topopbrengsten, kunnen landbouwers 10 percent meer meststoffen gebruiken dan de normen. Groentetelers zullen vanaf 2013 een adviessysteem als het KNS moeten gebruiken. In Nederland is het NDICEA-systeem afkomstig uit de bioteelt nu ook algemeen gangbaar in de land- en tuinbouw.

Artikel 8 regelt de nitraatresidumonsters, bedoeld om de landbouwers te helpen hun nitraatresidu onder de drempelwaarden te laten dalen. Bij overschrijding krijgt de landbouwer een van de vier maatregelenpakketten opgelegd. De meting houdt rekening met de verschillen veroorzaakt door de aard van de gewassen. Als de landbouwer het pakket niet uitvoert, krijgt hij het jaar daarop een zwaarder pakket en een boete opgelegd. De nieuwe drempelwaarde zal in het decreet vastgelegd worden nadat de procesfactorstudie afgerond is en besproken met de Europese Commissie. Het voorstel bepaalt alvast een voorlopige drempelwaarde. Het artikel regelt de bezwaarprocedure en bepaalt dat bemonstering steeds moet gemeld worden via het internetloket van de Mestbank.

Artikel 9 schrapt de bepalingen over de zones van de Vlaamse Hydrografische Atlas. Artikel 10 zorgt ervoor dat vanaf 2012 de fosfaatbemestingsnormen in fosfaatverzadigde

gebieden 10 kilogram lager zullen liggen dan de algemene fosfaatbemestingsnormen. Aan gezien Vlaanderen volledig als kwetsbaar gebied beschouwd wordt, worden in artikel 11 de kwetsbare zones water opgeheven.

Artikel 12 wijzigt het stijgingspercentage van de zeer steile hellingen waar specifieke bemestingsnormen gelden van 18 percent in 15 percent en bepaalt dat er op die plaatsen geen mest meer mag worden uitgereden.

Artikel 13 wijzigt de oude benaming Sanitel in de nieuwe: Diergezondheidszorg Vlaanderen vzw. Artikel 14 past de forfaitaire uitscheidingscijfers aan de conclusies van wetenschappelijk onderzoek en nieuwe convenants aan. Rundveehouders moeten niet langer bewijzen dat hun dieren voldoende maïs, voederbieten, voedergranen en perspulp eten. Artikel 15 vervangt de term ‘het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening’ door een verwijzing naar de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening. Artikel 16 bepaalt wat het voortgangsrapport van de Mestbank moet bevatten. Dat staat los van de rapportering van de minister aan Europa zoals geregeld in de Nitraatrichtlijn.

Artikel 16 zorgt ervoor dat er geen mestafzettingsdocumenten nodig zijn als een landbouwer mest over de openbare weg afvoert naar een nabijgelegen eigen mestverwerkingsinstallatie. Om balansproblemen te vermijden, blijft de registratie onder de vorm van een overdrachtsdocument behouden.

Artikel 18 maakt het AGR-GPS-systeem verplicht voor alle erkende mestvoerders. Artikel 19 voert verschillende aanpassingen aan de burenregeling door. Zo verruimt het de mogelijkheid tot transporten naar nabijgelegen mestverwerkers die beschikken over een weeginstallatie en transporten tussen verschillende exploitaties van hetzelfde bedrijf. De transporten moeten gemeld worden en uitgevoerd door de aanbieder of de afnemer met een trekkend voertuig waarvan hij eigenaar is.

Door artikel 20 zal niet langer de Vlaamse Regering de forfaitaire mestsamenstellingscijfers vastleggen maar wel de bevoegde minister. Het betreft immers een zeer technische aangelegenheid. Artikel 21 geeft een lijst van de bestaande administratieve geldboetes volgens het Mestdecreet en het Handhavingsdecreet en voert nieuwe boetes in. Artikel 22 creëert de rechtsgrond voor het Staalname Mest Internet Lokaal (SMIL).

Artikel 23 past de administratieve geldboetes aan aan de nieuwe bemestingsnormen, onder meer voor stikstof en voor gecertificeerde groen- en gft-compost. Enkel bedrijfsoverschrijdingen van de fosfaatsnormen zullen beboet worden en niet langer perceelsoverschrijdingen. Enkel in fosfaatverzadigde gebieden zullen perceelsoverschrijdingen beboet worden. Daarnaast corrigeert het artikel een technische fout in de administratieve geldboete wegens het niet-namelden van een mesttransport. Er komen ook vier nieuwe administratieve geldboetes: voor het niet-naleven van maatregelen na een te hoog nitraatresidu en voor het overtreden van de burenregeling.

Artikel 24 bevat de overgangsbepalingen voor de zandgronden, voor de maatregelenpakketten en voor de nieuwe uitrijregeling. Artikel 25 vraagt de regering een evaluatie van het mestbeleid en de handhaving, samen met voorstellen tot aanpassing van het decreet voor eind februari aan het Vlaams Parlement voor te leggen. Artikel 26 regelt de data van inwerkingtreding van de verschillende bepalingen.

II. UITEENZETTING DOOR BOERENBOND EN ABS

De heer *Piet Vanthemsche*, voorzitter Boerenbond, wijst erop dat het MAP voor de boeren zwaar weegt. Zijn leden vinden de nieuwe regeling te streng, maar beseffen tegelijk

de onvermijdelijkheid ervan. Ze hebben geen bezwaren tegen de doelstellingen, wel tegen de werkwijze. De Boerenbond en het Algemeen Boerensyndicaat zullen hun visie samen voorstellen.

1. Actieplan 2011-2014

De heer *Hendrik Vandamme*, voorzitter ABS, wijst erop dat het actieplan 2011-2014 ook maatregelen bevat die tot 2018 gelden, terwijl met de sector onderhandeld werd over de periode 2011-2014. Na een jaar consultatie met allerlei organisaties heeft de regering met de Europese Commissie een ontwerpactieprogramma opgesteld, dat werd bekendgemaakt op 16 februari en in een decreet moet gegoten zijn tegen 11 mei. Veel zal echter nog nadien geregeld worden. De beslissing die de Europese Commissie op 17 mei zal nemen over de derogatie, is voor de boeren cruciaal.

De sector vindt het problematisch dat het bemestingsseizoen startte op de datum dat het ontwerpactieprogramma voorgesteld werd. Dat zorgde immers voor grote onduidelijkheid en onzekerheid. Het maakt het nieuwe actieplan zelfs onhaalbaar.

De spreker somt de aspecten van de nieuwe regeling op die op praktische bezwaren stuiten: de nieuwe bemestingsnormen voor fosfaat en stikstof, de nieuwe berekeningsmethode van stikstof en de sterke reductie van het mestgebruik na de oogst. Sowieso zijn er bijkomende afzetmogelijkheden en mestverwerking nodig. Strengere normen zijn allicht onvermijdelijk, maar de landbouwers moeten de tijd krijgen zich aan te passen. Daarom dringen de landbouworganisaties aan op een goede overgangsregeling.

2. Bemestingsnormen

Het ontwerpactieprogramma hanteert gemiddelde bemestingsnormen. Daarenboven bepaalt het de normen voor stikstof- en fosfaatonttrekking op basis van te lage gemiddelde opbrengsten per hectare. Nochtans hadden de landbouworganisaties zich vooraf niet akkoord verklaard met nieuwe niet echt hoge opbrengsten per hectare zoals ze door een Vlaams wetenschappelijk onderzoek bepaald waren. Ze hadden ook uitdrukkelijk gevraagd rekening te houden met het groeipotentieel in opbrengst voor de volgende jaren voor diverse gewassen. Het ontwerpactieplan kiest er echter voor om nog lagere opbrengstvoorspellingen te hanteren. De op basis daarvan bepaalde lagere bemesting zal niet alleen ook echt de opbrengst laten dalen, maar eveneens een impact hebben op de kwaliteit van de gewassen. Gras zet bijvoorbeeld stikstof om in eiwit, wat een noodzakelijk bestanddeel is van veevoeder. Als het gras niet voldoende bemest is, bevat het te weinig eiwit, wat dan moet gecompenseerd worden door invoer van eiwit zoals bijvoorbeeld soja.

De lage bemestingsnormen, vooral voor de stikstofbemesting na de oogst in niet-poldergronden, bemoeilijken de koolstofopbouw in de bodem. Dat is in tegenspraak met andere verordeningen en voorwaarden van het Europese landbouwbeleid om het koolstofgehalte in de bodem te verhogen. Zo zal half ontwikkeld vanggewas met een te zwak wortelgestel het moeilijk hebben om voldoende koolstof op te nemen. Het opslagverbod op de akker zal het gebruik van stalmest bemoeilijken. De scherpere fosfaatsnormen zullen ook de organische bemesting sterk beknotten.

3. Stikstof

De nieuwe berekeningswijze onder het systeem van de totale stikstof zal ervoor zorgen dat de plantbehoefte slechts beperkt gedekt wordt. Het aantal kilogram stikstof uit dierlijke

mest blijft stabiel terwijl het aantal kilogram stikstof uit kunstmest daalt. Dus als de dierlijke mest niet volstaat om het stikstofgehalte van de bodem op peil te houden en zo voldoende stikstof aan te leveren voor de aanwezige gewassen, is bemesting met kunstmest maar beperkt mogelijk. Zo wordt de landbouwer min of meer gedwongen om het systeem van de werkzame stikstof toe te passen. Niet alleen is de impact van dat systeem nog niet duidelijk, eens een landbouwer voor dat systeem gekozen heeft, kan hij niet meer terug. Dat is onaanvaardbaar. Teeltrotatie en eventuele bedrijfswijzigingen kunnen het noodzakelijk maken om over te stappen van het ene naar het andere systeem.

Op niet-poldergronden zou na de oogst maximum 30 kilogram stikstof uit vloeibare dierlijke mest mogen verspreid worden, of 3,5 ton varkensmest per hectare. Dat is niet haalbaar, want geen enkele machine kan dergelijke kleine hoeveelheid homogeen verspreiden. Nu wordt er 18 tot 19 ton varkensmest per hectare verspreid. Door de bemestingsverlaging op granen is er geen reserve voor de nateelt of de groenbemester. 30 kilogram stikstof is daarenboven onvoldoende om een uitgeputte bodem te herstellen of om de stoppels of het stro die op het veld achterblijven te laten verteren. De gewasresten vormen na het ploegen een homogene, moeilijk voor wortels doordringbare, rottende laag. De plotse verlaging van 170 kilogram stikstof per hectare naar 30 kilogram per hectare zal daarenboven onvermijdelijk voor opslagproblemen zorgen. De mestverwerking is door de plotse en zeer sterke daling van de normen niet in staat om de mest die niet geplaatst kan worden op de velden op zo'n korte termijn te verwerken en is zeker niet op dergelijke hoeveelheden voorzien. Door de normverlaging zal ook de vraag naar mest door de akkerbouw, een belangrijke afnemer, dalen.

Slechts 10 percent van de bedrijven zal 10 percent hogere normen mogen toepassen. De heer Vandamme is benieuwd hoe de selectie gemaakt zal worden. De voorwaarden om voor deze maatregel in aanmerking te komen, zijn streng. Het bedrijf moet niet alleen de opbrengst maar in sommige gevallen ook de kwaliteit bewijzen. Tarwe heeft bijvoorbeeld op het einde van de teelt extra stikstof nodig om te voldoen aan de normen voor baktarwe. Om meer te mogen bemesten, zijn analyses en bemestingsadvies voor elk perceel nodig. Na de oogst moet daarenboven de reststikstof op drie percelen gecontroleerd worden. Niet alleen is bemonstering duur, de procedure zorgt voor heel wat bijkomende administratie.

4. Fosfaat

De fosfaatsnormen gelden voor twee bemestingsperiodes, dus tot en met 2018. Voor een aantal gewassen zoals bieten en aardappelen, komt er een zeer strenge norm van 55 kg fosfaat per hectare. De normen van gras en maïs blijven gelukkig min of meer op hetzelfde niveau, maar door fosfaatgebrek zullen heel wat andere gewassen zich moeilijk ontwikkelen. De bemestingsnormen zijn immers lager dan wat de plant aan de bodem onttrekt.

De landbouworganisaties hebben problemen met het feit dat de normen voor acht jaar vastgelegd werden en dat die daarenboven niet wetenschappelijk onderbouwd zijn. Er komt dan wel een studie die de impact van de normen op de gewassen in kaart brengt, het is jammer dat de Europese Commissie nu geen rekening houdt met wetenschappelijk onderzoek. De norm van 55 kilogram fosfaat per hectare maakt het de landbouwer daarenboven onmogelijk de stikstofnorm te halen, want daardoor kan hij slechts 100 van de 170 toegestane kilogram stikstof uit dierlijke mest halen. De landbouwer moet daardoor niet alleen extra kunstmest aankopen, hij moet ook meer mest verwerken.

De heer Vandamme illustreert met een voorbeeld dat de strenge fosfaatsnorm ervoor zorgt dat de landbouwer heel wat minder dan de toegestane hoeveelheden stikstof uit dierlijke mest kan halen. Nu mag de landbouwer per hectare 19 ton varkensmest uit stallen met brijbakken verspreiden, goed voor 4,9 kilogram stikstof per ton. De nieuwe norm beperkt

die hoeveelheid tot 11 ton. Van rundermest, goed voor 1,4 kilogram stikstof per ton, mag de landbouwer nu 68 ton per hectare uitrijden, na de nieuwe norm is dat slechts 39 ton. Stalmest bevat 2,9 kilogram stikstof per ton. Daarvan wordt door de fosfaatnorm de huidige hoeveelheid van 33 ton per hectare beperkt tot 19 ton per hectare. Nochtans is stalmest rijk aan organisch materiaal en dus belangrijk voor het koolstof- en humusgehalte van de bodem. De strenge norm voor stalmest draagt dus niet bij tot het opbouwen van het koolstofgehalte in de bodem.

Daarenboven is duidelijk aangetoond dat er geen verband is tussen het oppervlaktewater en het fosfaatgebruik. Het gebruik van fosfaat is de voorbije tien jaar met 14 miljoen kilogram per jaar gedaald, maar dat levert geen merkbaar milieuresultaat op. De vraag is dus waarom de normen dan zo streng moeten zijn.

Voortaan gelden er andere normen voor hellingen van 15 percent, voorheen was dat 18 percent. De landbouworganisaties kunnen het daarmee eens zijn als het hellingspercentage van het volledige perceel in rekening gebracht wordt. Daarenboven moet ook daar een zekere vorm van bemesting mogelijk blijven, vergelijkbaar met de Waalse regeling, waarbij het toegelaten is om stalmest op te brengen.

Het is goed dat de boetes voor reststikstof komen te vervallen, maar de grote meetfouten blijven een probleem. De heer Vandamme geeft het voorbeeld van twee monsters met nauwelijks twee dagen ertussen, op hetzelfde perceel genomen en door hetzelfde labo geanalyseerd, maar die een groot verschil in nitraatresidu's uitwezen. Het gaat niet op om op basis van dergelijke onzekere metingen maatregelen op te leggen die zwaar doorwegen en dat geldt vooral voor de pakketten drie en vier. Een goed meetsysteem voor reststikstof houdt rekening met de weersinvloeden en met het koolstofgehalte in de bodem. Humusrijke bodems bevatten immers van nature veel stikstof. Na 2013 zal de reststikstof niet langer op perceelsniveau maar wel op bedrijfsniveau beoordeeld worden. Dat is voor de landbouworganisaties onaanvaardbaar: het is niet omdat één perceel niet voldoet dat het hele bedrijf moet getroffen worden. Voorts zal een perceel met hoge reststikstof na 2013 nulbemesting opgelegd krijgen. Dat zal er gegarandeerd voor zorgen dat de planten voedingsstoffen tekort hebben.

De uitbreiding van het AGR-GPS-systeem moet bijgestuurd worden en vooral moet de overgangsperiode langer worden.

5. Openbaar onderzoek

De heer *Piet Vanthemsche* zegt dat de meeste voornoemde punten van kritiek ook in het openbaar onderzoek naar voren kwamen: te strenge normen, die geen rekening houden met genetische vooruitgang, de bemestingsnormen na de oogst, het stikstofsysteem, de beperkingen op groenbemesters in polders, de fouten in de reststikstofmetingen, het vervoer, de meetpunten en -resultaten enzovoort. De landbouworganisaties verwachten dat er met gerechtvaardigde opmerkingen terdege rekening gehouden wordt. Als het beleid oordeelt dat die bezwaren terecht zijn, kan het dat nog aankaarten bij de Europese Commissie.

De Universiteit Gent en het ILVO hebben de gevolgen van de strengere normen berekend. In 2014 zal de sector bijna 9 miljoen kilogram minder stikstof uit dierlijke mest en bijna 7 miljoen kilogram minder fosfaat uit dierlijke mest uitrijden. Dat heeft een aanzienlijke impact op de opbrengsten en de kwaliteit van de producten. De strengere normen zorgen daarenboven voor grotere afzetkosten, meer mestverwerking en een groter gebruik van kunstmest. De economische impact wordt geschat op 15 tot 24 miljoen euro als derogatie mogelijk is. Zonder derogatie zullen de kosten nog oplopen met 20 miljoen euro extra. In die bedragen zijn de investeringen in extra mestopslag dan nog niet eens inbegrepen.

SALV, SERV en Mineraad hebben een gezamenlijk advies uitgebracht, maar enkel over die aspecten waarover ze het eens waren. De raden onderschrijven de doelstellingen van MAP 4 en doen enkele suggesties over gestructureerd overleg tussen de overheid, de landbouw- en de natuur- en milieubewegingen. De raden pleiten voor haalbare overgangsmaatregelen zodat de bedrijven tijd krijgen zich aan te passen, maar ook voor een redelijk, effectief en efficiënt handhavingsbeleid. Voorts stellen ze voor iets te doen aan de kennisiaten over fosfaatbemesting en formuleren enkele suggesties over de dierlijke bemesting in de biologische landbouw. Tot slot vragen ze een vergelijking tussen Vlaanderen en andere gebieden op het vlak van metingswijze en rapportering naar Europa.

6. Voorstel van decreet

De heer Vanthemsche bespreekt vervolgens het voorstel van decreet. De beperking tot 30 kilogram stikstof uit dierlijke mest na de oogst vormt een probleem voor vroeg geoogste teelten en voor de zware gronden. De landbouworganisaties vragen de regering de zware leemgronden gelijk te stellen met poldergronden, zodat ook die van de uitzonderingsmogelijkheid kunnen gebruikmaken. Voorts vragen ze een degelijke overgangsregeling voor 2011, zodat de landbouwers niet in problemen komen met de mestopslag. Daarnaast pleiten de landbouworganisaties voor een verhoging van de norm van 30 kilogram per hectare. Daarenboven moet voor granen op zware gronden in het voorjaar, dus voor 30 april, tot 170 kilogram stikstof per hectare gegeven kunnen worden, los van het feit of er al dan niet een groenbemester komt.

Het voorstel van decreet legt normen op voor groenteteelt na landbouwteelten, maar niet voor de omgekeerde teeltcombinatie. De landbouworganisaties pleiten voor gelijke normen voor beide combinaties. Het is goed dat de landbouwer kan kiezen tussen de totale stikstofmethode en de werkbare stikstofmethode. Vooralsnog is echter onduidelijk hoe ingewikkeld het nieuwe systeem zal zijn, een keuze is dus niet gemakkelijk, maar wel onomkeerbaar. De landbouworganisaties kunnen niet aanvaarden dat boeren onomkeerbare keuzes moeten maken die eveneens gelden voor perioden waarin de regels kunnen wijzigen. Als een volgend MAP na 2015 de regels wijzigt, moet de boer opnieuw de vrije keuze krijgen.

De landbouworganisaties vragen een eenvoudige en goedkope regeling voor de bedrijven die 10 percent meer stikstof mogen gebruiken. Nu moet de drempelwaarde op drie percelen gemeten worden, maar in plaats van waarden per perceel vragen de landbouworganisaties dat een gemiddelde beoordeeld wordt.

Gezien de huidige voorstellen over fosfaatbeperkingen, is het voor bepaalde akkerbouwers heel belangrijk dat ze fosfaat uit kunstmest kunnen gebruiken. Op fosfaatarme bodems, zeker op zwaardere gronden, is een fosfaatgift boven de norm vanaf 2013 nodig. Sowieso is er meer onderzoek nodig, onder andere over het fosfaat dat de plant opneemt. Geen enkele organisatie is voldoende voorbereid op deze discussie.

Het Vlaamse reststikstofsysteem is uniek in Europa en beoogt begeleiding om oorzakelijke problemen te detecteren, maar de begeleidingspakketten blijven zwaar. De landbouworganisaties vragen om de strengere bemestingsnormen van het begeleidingssysteem te beperken tot stikstofbemesting en om de normen voor bemesting door grazend vee niet te verstrengen. Het actieplan mag er niet voor zorgen dat de koeien ook in de zomer op stal moeten staan. Het gebrek aan een juiste meetmethode voor reststikstof is een groot probleem. De rechtszekerheid van de landbouwers moet primeren: de mogelijkheid van een tegenstaal moet in alle gevallen mogelijk blijven, alsook een goede beroepsprocedure.

Voorts pleiten de landbouworganisaties tegen de bemonsteringsplicht in het eerste pakket, want dan spelen er nog heel wat onzekere invloeden zoals het klimaat.

De landbouworganisaties vragen om geen gps-plicht bij eigen vervoer te voorzien. De melding van het vervoer moet ook zo eenvoudig mogelijk blijven, bijvoorbeeld via sms. Eigen aan- en afvoer naar mestverwerking in eigen en aangrenzende gemeenten bespaart kosten. Vooral jonge landbouwers vragen dat de definitie van eigen vervoer voldoende soepel toegepast wordt zodat ze ook de trekker van hun vader of een ander familielid kunnen gebruiken.

Het nieuwe actieprogramma is er gekomen omdat Europa vond dat het vorige MAP onvoldoende resultaten haalde. Dat heeft deels te maken met de gefragmenteerde en soms zelfs elkaar tegensprekende rapporten van de verschillende administraties. De landbouworganisaties pleiten dan ook voor een evenwichtige en gecoördineerde voortgangsrapportering van de verschillende administraties. Voorts vragen ze dat de meetsystemen van de verschillende Europese landen meer op elkaar afgestemd worden. Vlaanderen heeft een dicht meetnet en dat speelt misschien niet altijd in zijn voordeel.

Wat de boetes en handhaving betreft, wijst de heer Vanthemsche eerst op een ongerijmdheid. Voor een kilo totale stikstofoverschrijding en een kilo werkzame stikstofoverschrijding moet de landbouwer telkens een euro betalen, terwijl het bij de totale stikstof over meer kilogram gaat. Meer fundamenteel is dat de boetes in verhouding moeten staan tot de ernst van de overtreding. Algemeen pleiten de landbouworganisaties voor een proportioneel handhavingsbeleid waarbij de landbouwer eerst gewaarschuwd wordt vooraleer beboet te worden. De heer Vanthemsche geeft het voorbeeld van een landbouwer die een document te kort had om de mestverwerking te bewijzen. De Mestbank repliceerde dat hem een boete van 22.900 euro te wachten stond tenzij hij alsnog het document kon voorleggen. Wat hij deed, waarna hij een boete van 400 euro kreeg voor een administratieve tekortkoming.

Het voorstel van decreet bevat een belangrijke externe evaluatie van de uitvoering van het mestactieplan. Als het vorige MAP tekortgeschoten is, is dat niet alleen de schuld van de boeren. Ook het beleid heeft gefaald en moet dus doorgelicht worden. Zo'n doorlichting kan leiden tot een meer doelgericht en efficiënter mestbeleid dat daarenboven meer geaccepteerd wordt door de boeren. De voorbereiding van MAP 5 moet nu starten.

Tot slot wijst de heer Vanthemsche nogmaals op het grote belang van de derogatie. Daarover moet snel duidelijkheid komen. De derogatie moet het de landbouwers mogelijk maken om met het zware MAP te leven. De mogelijkheid tot aanvraag van 'derogatie onder voorbehoud' is een stap vooruit. De minister doet grote inspanningen om haar collega's te overtuigen van de noodzaak van derogatie. Die moet immers goedgekeurd worden in het Nitraatcomité.

Terzijde maakt de heer Vanthemsche van de gelegenheid gebruik om een probleem te signaleren met de beheersovereenkomst Water. Aan de bedrijven wordt een 30 percent strengere norm opgelegd wat met de nieuwe normen niet meer haalbaar is.

III. BESPREKING

De heer *Karlos Callens* vindt dat de landbouworganisaties er te weinig de nadruk op leggen dat de aanvaarding van het MAP sterk afhangt van de manier waarop de Mestbank zich zal opstellen. Denken de sprekers dat de Mestbank, die allicht meeschreef aan het voorstel, het op zich zal nemen om alle landbouwers effectief te begeleiden? Of vinden ze

het goed dat de Mestbank zich beperkt tot de begeleiding van een aantal landbouwers? Het lid denkt dat heel wat landbouwers de nieuwe ingewikkelde regeling niet zonder begeleiding kunnen implementeren, met heel wat straffen tot gevolg. Hebben de landbouworganisaties aan de kaak gesteld dat er niet wordt nagegaan welke impact het bemesten van tuintjes op de waterkwaliteit heeft?

Mevrouw *Tinne Rombouts* is blij dat de landbouworganisaties een overzicht geven van de praktische bezwaren. Het volstaat immers niet alleen rekening te houden met wetenschappelijke gegevens. De bezwaren zullen aangekaart worden in het overleg met Europa, maar voorlopig is het niet mogelijk het voorstel van decreet te wijzigen. Als Europa evenwel bereid is tot toegevingen, zal het decreet daaraan aangepast worden.

Voor bepaalde aspecten is dat evenwel niet nodig. Zo hebben de indieners rekening gehouden met de opmerkingen over te weinig wetenschappelijke studies over fosfaat, over de keuzevrijheid van het stikstofsysteem na 2014, over het maatregelenpakket voor grazend vee en de evaluatie van het mestbeleid en de aanpak van de Mestbank. Voor andere flankerende maatregelen is er eerst meer onderzoek en overleg nodig. Maar de efficiëntie en de effectiviteit van het mestbeleid zullen steeds de leidraad zijn.

Het lid informeert of het hellingspercentage op dit moment van de voet tot de top van de helling of per perceel wordt bepaald.

De heer *Dirk Peeters* heeft vernomen dat kalium in de bodem de fosfaatopname van de planten kan bevorderen. Hij vindt dat het MAP daar rekening mee moet houden. Het lid vraagt voorts te verduidelijken wat derogatie precies inhoudt. Meer fundamenteel denkt het lid dat het beter is het aantal dieren te beperken dan de sector met subsidies, begeleiding en flankerende maatregelen te beschermen tegen de crisis en tegelijk strengere bemestingsnormen op te leggen. Minder varkens maakt het de boeren gemakkelijker, want het betekent dat de normen gemakkelijker gehaald worden.

De heer *Bart Martens* informeert welke flankerende maatregelen de landbouworganisaties, naast een soepelere norm in de beheersovereenkomst Water en subsidies voor bemonsteringskosten, wensen. Hij denkt aan subsidies voor mestopslag van het VLIF of extra subsidies voor mestverwerking via een aanpassing van het Groenestroomdecreet.

De evaluatie die het decreetvoorstel vraagt, zal ook nagaan welke beleidsinstrumenten nodig zijn om het bijkomend mestoverschot aan te pakken. Hoe denken de landbouworganisaties dat dat best gebeurt? Het vergt wel wat tijd om de mestverwerkingscapaciteit uit te breiden.

Voor de heer *Hendrik Vandamme* houdt de Mestbank zich bezig met controleren, betutten en bestraffen. Het wordt voor de landbouwers moeilijk te voldoen aan de nieuwe normen, zeker op korte termijn. De landbouworganisaties vragen dat de Mestbank de eerste tijd voldoende soepel is en de wet eerder naar de geest dan naar de letter toepast. In dat opzicht is de externe audit van de Mestbank, gevraagd door de administrateur-generaal van de VLM, veelbetekenend. Een arbitragecommissie in de schoot van de VLM, met vertegenwoordigers van de landbouwsector en een gestructureerd overlegmodel, zouden de verhouding tussen Mestbank en de sector ook ten goede komen.

De Mestbank beschikt allicht niet over voldoende personeel om alle boeren te begeleiden. Niet elke landbouwer moet trouwens begeleid worden. Maar allicht is het nodig de bedrijven die maatregelenpakketten moeten toepassen, bij te staan.

De heer *Piet Vanthemsche* kan de vraag of de Boerenbond de Mestbank betrouwt niet eenduidig beantwoorden. De organisatie wil de discussie voeren over het beleid en de werking, maar momenteel heerst het onproductieve beeld dat de administratie de tegenstander is van de sector. De sector pleit sterk voor een participatief beleid, waarin de sector zowel bij de voorbereiding als bij de beslissing een inbreng heeft.

Het gaat ook over de juiste taakverdeling. De Mestbank is allicht niet in staat om de heel specifieke landbouwbedrijven te begeleiden, bijvoorbeeld de bedrijven van vollegrondsgroenteteelt. Die moeten immers, ondanks de strengere normen en dus met minder voedingsstoffen voor de planten, trachten hoogwaardige groenten te produceren. Niet elke boer zit op meer begeleiding te wachten, maar sommige sectoren zullen het hard nodig hebben. In de tuinbouw zijn de nieuwe normen zo streng dat een gedragsverandering nodig is. Dergelijk geleidelijk proces vergt tijd en inspanningen.

De heer *Vanthemsche* verwacht dat de landbouworganisaties en de Mestbank op een andere manier met elkaar zullen omgaan. Als er in een bepaald punt slechte resultaten gemeten worden, volstaat het niet om, zoals nu, de veehouders in de buurt te controleren om het probleem op te lossen. Dat vergt een ruimere benadering. Ook over de participatie van de boeren aan de waterkwaliteitsgroepen moet verder overlegd worden. Het overleg moet de nodige tijd krijgen, maar de heer *Vanthemsche* wil wel garanties dat er flankerende maatregelen komen. Anders kan het nieuwe MAP niet slagen.

De heer *Hendrik Vandamme* wijst erop dat de flankerende maatregelen vanuit verschillende bevoegdheidsdomeinen moeten komen. Onvermijdelijk zijn er daarvoor bijkomende financiële middelen nodig. Die kunnen deels geput worden uit de Europese landbouwmiddelen voor de tweede pijler via, bijvoorbeeld, agromilieumaatregelen. De landbouworganisaties vinden dat er ook middelen moeten komen van het domein Leefmilieu.

Volgens de heer *Vandamme* zal het calcium-, het vocht- en het pH-gehalte van de bodem de fosfaatopname van de planten meer bepalen dan het kaliumgehalte. Anderzijds is het digestaat van mestverwerking rijk aan kalium. Blijkbaar zal dat digestaat gebruikt mogen worden op derogatiepercelen. Die verhoogde kaliumgraad zal dan allicht ook een effect hebben op de opname van fosfaat.

De heer *Piet Vanthemsche* vraagt namens de landbouworganisaties dat de afwijkende normen uit dierlijke mest bij derogatie behouden blijven. Voorts vragen de organisaties roggte toe te voegen aan de teeltcombinatie gras-maïs en dat twee derde van de mest uitgereden mag worden voor 31 mei in plaats van voor 15 mei.

De heer *Bert Bohnen* vult aan dat het scheuren van het grasland in polder moeilijk is in het voorjaar wegens de structuur van de grond, de groeifase van het gras en de onkruidbestrijding. Daarom vragen de landbouworganisaties dat grasland in de polders ook in het najaar kan worden gescheurd.

De vereenvoudiging van het bemestingsplan en -register is volgens de heer *Piet Vanthemsche* de volgende eis van de landbouworganisaties. Het effluent van mestverwerking is een kaliumrijke fractie. Als de boeren de toestemming krijgen die te gebruiken, zouden ze minder kaliummeststoffen moeten kopen. Volgens de administratie is dat wetenschappelijk verantwoord. Tot slot mag bij sanctionering de derogatie nooit met terugwerkende kracht geschrapt worden. Het is immers onmogelijk om de mest terug van het land te schrapen.

De heer *Hendrik Vandamme* acht een goede begeleiding en financiële ondersteuning de belangrijkste aspecten van flankerend beleid. De minister van Landbouw wil bijvoorbeeld

groenbedekking vanaf 2012 opnieuw subsidiëren. Maar dat mag niet beperkt blijven tot één beleidsdomein, zoals eerder aangehaald. Ook een grotere begeleidingsrol van de praktijkcentra kan soelaas brengen. Momenteel bestuderen die centra reeds de gevolgen van de verschillende trappen van bemesting op het milieu. De taakverdeling en financiering van de verschillende diensten en de manier waarop de landbouwer van hun dienstverlening gebruikmaakt, moeten nog verder geregeld worden.

De heer *Piet Vanthemsche* denkt niet dat een inkrimping van de landbouwactiviteit de oplossing is voor dit probleem. Men vraagt immers van andere sectoren ook niet dat ze hun activiteiten beperken om tegemoet te komen aan de Kyotonormen. De intensieve veehouderij heeft inderdaad een grote impact op het milieu, maar staat wel voor de helft van het inkomen van de boeren. De landbouwers willen de milieuregels respecteren zonder hun activiteiten af te bouwen. Pas als de staalindustrie en de autoassemblage inkrimpen, wil de heer Vanthemsche wel eens nagaan wat de landbouwsector kan doen.

Bijkomende mestverwerking zal inderdaad nodig zijn, maar er zijn enkele problemen. Als bij vergisting 10 percent mest vermengd wordt, wordt al het digestaat beschouwd als mest, wat het probleem alleen maar vergroot. Daarom zou het veel beter zijn als producten van mestverwerking beschouwd worden als kunstmest. Het is evident dat er bijkomende mestbehandelingsystemen moeten komen, ook op de bedrijven. Een deel van de oplossing is immers het scheiden van mest in een dikke en een dunne fractie.

Vlaanderen verwerkt een vijfde van zijn mest, wat een hoog aandeel is. Het onderzoeksproject Stimulering Innovatieve Mestverwerking (STIM) is afgelopen. Daaruit bleek dat de mestverwerking nog maar in zijn kinderschoenen staat. Nieuwe technologieën moeten het mogelijk maken om essentiële bestanddelen uit de mest te halen en te hergebruiken. Zo wordt in Nederland nagedacht over de productie van Biochar (biologische steenkool). Dat zal echter ten vroegste over een tiental jaar operationeel zijn. Op korte termijn is er inderdaad bijkomende capaciteit van mestverwerking nodig.

De heer *Bert Bohnen* zegt dat de capaciteit nog niet volledig volzet is, maar dat de installaties met ruimte zich niet altijd in gebieden met te veel mest bevinden. Als er een voldoende oplossing komt voor de norm van 30 kilogram stikstof uit vloeibare mest, volstaat de huidige capaciteit voor 2011 en voor 2012. Dat geeft toch het broodnodige jaar respijt om te zorgen voor vergunningen en financiering voor bijkomende capaciteit. Vanaf 2013 zal bijkomende mestverwerking immers nodig zijn. Als de fosfaatnorm na 2015 nog verder daalt, wordt de behoefte aan bijkomende mestverwerking nog acuter.

De heer Bohnen herinnert eraan dat de mestverwerking zoveel succes kent omdat groei van de bedrijfsveestapel mits mestverwerking aan 125 percent mogelijk is ter vervanging van aankoop van dure nutriëntenrechten voor diezelfde uitbreiding. Dit is een veel duurzamere oplossing waarbij het belangrijk is deze ook als stimulans te behouden.

De heer *Piet Vanthemsche* heeft geen overzicht gegeven van de flankerende maatregelen omdat die niet het voorwerp zijn van de discussie. De bedrijven zijn vandaag verplicht om een opslagcapaciteit van negen maand te hebben, dat moet nu naar een jaar. Dat is niet eenvoudig en vergt tijd. Hij stelt dat het vanzelfsprekend is dat flankerende maatregelen nodig zullen zijn om het MAP haalbaar te maken voor de landbouwers.

IV. UITEENZETTING DOOR NATUURPUNT EN BBL

Mevrouw *Annelore Nys*, beleidsmedewerker Natuurpunt, benadrukt dat de natuurorganisaties niet geadviseerd hebben over technische details maar enkel over de hoofdlijnen.

Vlaanderen is een van de Europese regio's met de hoogste nitraatconcentraties in het oppervlaktewater. Vlaanderen is ook een van de regio's met het hoogste nutriëntegebruik op de cultuurgronden. De waterkwaliteit en de vermestingsdruk maken strengere bemestingsnormen nodig. Volgens de milieubewegingen bevat het ontwerp MAP 4 hoopgevende elementen voor een verbetering van de waterkwaliteit: zowel de normen voor stikstof als voor fosfaat dalen, bemesting na de oogst wordt ontraden, nateelt wordt gestimuleerd met minder uitspoeling tot gevolg en de handhaving is stevig en gebaseerd op nitraatresidumetingen. De milieubewegingen verwachten dat die elementen samen kunnen leiden tot minder stikstof en nitraat in grond- en oppervlaktewater.

1. Kernpunten

Het pleidooi van de milieubeweging bestaat uit drie kernpunten.

1.1. Doelstellingen MAP 4

Vooreerst ondersteunt de milieubeweging de doelstellingen van MAP 4, maar ze verwacht een coherente en consistente uitvoering van het beleid en het instrumentarium. Voorts vraagt ze een breed beleidsondersteunend overleg om de doelstellingen te realiseren. Tot slot verwacht ze een brongerichte aanpak van het milieuprobleem en een transitie naar een duurzaam landbouw- en voedingssysteem.

De milieubeweging steunt dan wel de doelstellingen van het ontwerpplan, maar heeft toch enkele opmerkingen. Sinds 2004 is de waterkwaliteit gevoelig verbeterd, mede dankzij de inspanningen van de landbouwers. Het percentage overschrijdingen in het MAP-meetnet is tussen 2004 en 2009 gedaald van 42 naar 33 percent. De doelstelling is echter geen enkele overschrijding van de nitraatnorm. Tegen 2014 zou het aantal nitraatoverschrijdingen gehalveerd moeten zijn ten opzichte van 2011. In 2018 mag er in maximum 5 percent van de meetpunten een overschrijding vastgesteld worden.

In hun gemeenschappelijke advies aanvaarden de partners van de adviesraden de milieu-doelstellingen van het ontwerpactieprogramma als werkkader voor het beleid en het uitvoeringsinstrumentarium. Tegelijk wil de milieubeweging benadrukken dat een volledige uitvoering van de Nitraatrichtlijn essentieel is voor het bereiken van de doelstellingen, niet alleen van de Nitraatrichtlijn zelf maar ook van de kaderrichtlijn Water en de Habitat- en Vogelrichtlijn. Daarvoor zijn bijkomende maatregelen nodig die niet in het actieprogramma staan, bijvoorbeeld voor bufferzones en erosiestroken. Een vergaande verbetering van de waterkwaliteit is ook essentieel om de doelstellingen van Pact 2020 te bereiken.

De milieubeweging wil ook benadrukken dat de doelstellingen in het actieplan refereren aan de grenswaarden. De grenswaarde is 50 milligram nitraat per liter, maar de Nitraatrichtlijn bevat ook een richtwaarde van 25 milligram nitraat per liter. Dat streefdoel mag niet uit het oog verloren worden.

1.1.1. *Begeleiding en handhaving*

Natuurpunt en BBL zijn ervan overtuigd dat goede begeleiding en strikte handhaving noodzakelijk zijn om de doelstellingen uit te voeren. De handhaving wordt volledig gebaseerd op de nitraatresidumetingen. Het unieke Vlaamse systeem tracht de landbouwers bewust te maken van hun bemestingsgedrag. Het systeem met de maatregelenpakketten kan voor een betere waterkwaliteit zorgen.

Boetes maken niet langer deel uit van de handhaving, terwijl ze volgens de milieubeweging een belangrijke aanvullende maatregel kunnen zijn. De milieubeweging pleit er dus voor om opnieuw boetes op te leggen bij forse overschrijdingen. Voorts vraagt ze dat bedrijven die maatregelenpakket drie of vier opgelegd krijgen, verplicht worden lagere bemestingsnormen voor alle mestsoorten en voor het volledige bedrijf te respecteren. Tot slot vraagt de milieubeweging een koppeling met de randvoorwaarden zoals nu al het geval is voor de zeer zware overtreders die maatregelenpakket vier opgelegd krijgen.

Milieukundig correct bemesten, is een goede landbouwpraktijk, daarom moet een overschrijding van het nitraatresidu vanaf maatregelenpakket twee leiden tot een vermindering op de toeslagrechten. Daarmee denkt de milieubeweging voldoende rekening te houden met de variatie die gepaard kan gaan met de meting van de nitraatresiduwaarde.

Voor de milieubeweging heeft het halen van de waterkwaliteitsdoelstellingen prioriteit op de derogatie. Daarom pleit ze ervoor derogatie enkel toe te staan in VHA-zones met een goede waterkwaliteit. Als bij de tussentijdse evaluatie blijkt dat de milieudoelstellingen niet gehaald worden, wordt de derogatieregeling best opgeschort.

Volgens de SEA-richtlijn moet Vlaanderen een plan-MER opstellen voor plannen en programma's die mogelijk significante effecten hebben op het milieu. Het openbaar onderzoek is daar maar één aspect van. De milieubeweging vraagt dat er snel een plan-MER wordt opgesteld en dat tussentijdse evaluatie rekening houdt met de resultaten daarvan.

Mevrouw Nys zegt dat er voorts behoefte is aan een stabiel mestbeleid dat gericht is op het halen van de milieudoelstellingen, nu verloopt het beleid te veel in schokken. De geringe verbetering van de waterkwaliteit is mede het gevolg van een onoordeelkundig beleid. Een langetermijnbeleid is nodig, daarom is het goed dat het nieuwe MAP doelstellingen tot 2018 bevat.

1.2. Beleidsondersteunend overleg

De heer *Kristof Debrabandere*, beleidsmedewerker BBL, wijst op de noodzaak van een gestructureerd en regelmatig overleg. Die participatieve aanpak is trouwens een aspect van het gezamenlijke advies van de SALV, de SERV en de Minaraad. Zo'n aanpak zou een positieve spiraal veroorzaken waarbij wederzijds begrip zou leiden tot een algemeen gesteund en efficiënt beleid dat de doelstellingen ook effectief realiseert.

Dergelijke overlegstructuur zou de resultaten en het uitvoeringsinstrumentarium continu kritisch evalueren. Dat zou de sector zekerheid over langere termijn bieden. Het criterium zou zijn: een maximale milieueffectiviteit met een minimale economische weerslag. De resultaten moeten doorstromen naar het beleid, dat zo nodig kan bijsturen. Kortom, het overleg mag niet beperkt blijven tot de uitwisseling van informatie, het beleid moet rekening houden met de resultaten. De overheid moet voldoende facilitering, capaciteit en middelen verstrekken voor dit overlegorgaan. Die middelen zijn ook nodig voor een evenwichtig debat, niet alle actoren zijn immers even machtig of kapitaalkrchtig. Tot slot is het om de langetermijnwerking te verzekeren nodig dat de overlegstructuur vastgelegd wordt in een decreet.

1.3. Brongerichte aanpak

Voor mevrouw *Annelore Nys* stimuleert MAP 4 maatregelen aan het einde van de keten en gaat het niet brongericht tewerk. De laatste jaren neemt de veestapel en dus ook de mest-

productie toe. MAP 4 voorziet in strengere bemestingsnormen, waardoor de afzetruimte op de Vlaamse cultuurgronden zal verkleinen. Dat leidt ertoe dat meer mestopslag, -verwerking en -export nodig zullen zijn. Die maatregelen bevinden zich allemaal aan het einde van de productieketen en zijn op lange termijn niet duurzaam. De enige manier om de doelstellingen te halen, is de veestapel te beperken. Zolang de waterkwaliteit ondermaats is, heeft Vlaanderen in ieder geval geen plaats voor meer vee. De milieubeweging pleit dan ook voor de opschorting van de mogelijkheid tot uitbreiding van de veestapel zolang de waterkwaliteitsdoelstellingen niet gehaald worden. Zo staat het ook in het Mestdecreet.

De heer *Kristof Debrabandere* stelt vast dat de landbouwers het steeds moeilijker krijgen om de doelstellingen van de Nitraatrichtlijn te halen. De landbouwsector is te strategisch voor Vlaanderen om die zo in een hoek te laten drummen. De landbouwsector is kwetsbaar op vele vlakken, niet alleen op vlak van de milieudoelstellingen, maar ook op vlak van energie. De landbouw is immers energie-intensief. Daarom is een transitie van het landbouw- en voedingssysteem zoals voorgesteld in het ontwerp van Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling nodig. Transitie wordt trouwens ook in andere domeinen besproken.

Biologische landbouw vormt een belangrijk onderdeel van die transitie. Er zijn twee grote verschillen met de klassieke landbouw. Het eerste is dat de biologische landbouw met gesloten kringlopen werkt. Dat betekent dat ook de nutriënten op het bedrijf blijven. In dergelijk systeem is de bedrijfsbenadering logisch. De reguliere landbouw werkt met open ketens: meststoffen en voedingstoffen worden aangevoerd, mest en vlees worden afgevoerd. De lokale impact van die werkwijze is vaak groter dan de lokale draagkracht.

V. BESPREKING

De heer *Lode Ceyssens* vraagt hoe de milieuorganisatie het overleg praktisch ziet verlopen en wie er de trekker van zal zijn. Hij wil voorts weten of de stelling dat er in Vlaanderen geen plaats is voor uitbreiding van de niet-grondgebonden veestapel zolang de waterkwaliteit ondermaats is, een oplossing of een drukkingsmiddel is. Schaalvergroting is niet noodzakelijk nefast, want maakt het bijvoorbeeld ook financieel haalbaar om te investeren in onderzoek naar oplossingen.

De heer *Jan Verfaillie* vraagt wat de milieubeweging bedoelt met de uitspraak dat het beleid in schokken verloopt. Alle cijfers tonen toch aan dat de waterkwaliteit sinds het eerste MAP jaar na jaar verbetert. Bij uitbreiding van de veestapel moet 125 percent van de mest verwerkt worden. Waarom wil de milieubeweging dan de uitbreiding schrappen tot de waterkwaliteit aanzienlijk verbetert?

De overheid moet alles in het werk stellen om kwaliteitsvol voedsel aan betaalbare prijzen aan te bieden. Zullen bepaalde voorstellen van de milieubeweging in hun extreme vorm er niet toe leiden dat voedsel schaars en dus duur wordt?

De heer *Stefaan Sintobin* verstaat niet waarom de milieubeweging voor wederzijds begrip en gestructureerd overleg pleit maar de correcte cijfers niet onder ogen wil zien: de waterkwaliteit verbetert. De milieubeweging geeft toe dat de landbouw een strategische sector is, maar vraagt toch een inkrimping. Is dat niet een tegenspraak?

Ook mevrouw *Tinne Rombouts* ontwaart tegenspraak. De milieubeweging geeft toe dat de waterkwaliteit verbetert, onder meer dankzij acties van de landbouwsector. De milieubeweging is voor het begeleidingssysteem op basis van nitraatresidu's, maar wil daar blijkbaar wel straffen aan koppelen. Voorts vraagt zij ook zwaardere maatregelenpakketten, terwijl

de landbouworganisaties duidelijk maakten dat de pakketten al zwaar zijn. Daarbij komt nog dat bewezen is dat begeleiding meer oplevert dan bestraffing. Is de milieubeweging het nu eens met het begeleidingsysteem of wil ze toch nog een stok achter de deur houden?

Het derogatierapport stelt duidelijk dat derogatie geen negatieve effecten heeft op nitraat-residu's of op de waterkwaliteit. Daarenboven motiveert de derogatiemogelijkheid de landbouwer om zorgvuldig om te springen met bemesting. Waarom stelt de milieubeweging dan voor om de derogatie heel beperkt toe te passen? Waarom legt de milieubeweging een verband met de VHA-zone als ze de waterkwaliteit niet beïnvloedt?

De regel dat uitbreiding mogelijk is mits er 125 percent mest verwerkt wordt, heeft de mestverwerking doen stijgen tot een niveau waardoor de mestbalans sinds kort in evenwicht is. Als die mogelijkheid sneuvelt, wat zal dan de landbouwer stimuleren om zijn mest te laten verwerken? Zullen de bedrijven gecompenseerd worden voor de afschaffing van de uitbreidingsmogelijkheid? Heeft de milieubeweging cijfers over het feit dat de uitbreiding met mestverwerking negatieve effecten heeft op het leefmilieu of op de waterkwaliteit?

Waarom wil de milieubeweging in de biologische landbouw wel een bedrijfsbenadering en niet in de reguliere landbouw? Het lid vraagt specifiek argumenten die te maken hebben met de waterkwaliteit.

De heer *Kristof Debrabandere* herhaalt dat het gestructureerd overleg een voorstel was van de drie adviesraden. De overheid kan een faciliterende rol spelen, maar de verantwoordelijkheid ligt bij de andere partners. De spreker geeft de eerste fases van Plan C als voorbeeld van deze overlegwijze.

Mevrouw *Annelore Nys* heeft de verbetering van de waterkwaliteit wel degelijk erkend, maar het gaat veel te traag. Dat komt omdat de overheid iets beslist en dat na enkele jaren opnieuw intrekt. Het beleid verloopt dus in schokken. Dat blijkt ook uit de grafiek van de waterkwaliteit waar verbeteringen afgewisseld worden met verslechtingen. De weersomstandigheden spelen een rol, maar verklaren niet alle fluctuaties. De Nitraatrichtlijn is ingesteld in 1991, de doelstellingen moesten gehaald worden tegen 1999. Twaalf jaar later zijn die doelstellingen nog lang niet gehaald. Het moet sneller en daarvoor is een langetermijnbeleid nodig.

Volgens de heer *Kristof Debrabandere* is de landbouw een te strategische sector om te blijven doorgaan op een weg die niet goed is, noch voor Vlaanderen, noch voor de sector. De strengere milieunormen maken het de landbouwer inderdaad moeilijker, maar er tegenin gaan, heeft geen zin. Daarom stelt de milieubeweging een transitie voor, dus een inkrimping van de huidige landbouw in het voordeel van de duurzame landbouw. Een aantal landbouworganisaties buigt zich trouwens al over de transitie van landbouw- en voedingssector.

Mevrouw *Annelore Nys* zegt dat ook de milieubeweging vindt dat er in de eerste plaats moet ingezet worden op begeleiden en informeren van de landbouwers, maar wil inderdaad een stok achter de deur, dus de boetes, behouden.

De heer *Kristof Debrabandere* verwacht dat BioForum gegrond en met technisch doorzicht een antwoord zal geven op de vraag waarom een bedrijfsbenadering voor biologische landbouwbedrijven wel verantwoord is. Het heeft in ieder geval te maken met de gesloten kringloop.

Voor mevrouw *Annelore Nys* is de algemene waterkwaliteit een argument om derogatie te verbieden in zones waar de waterkwaliteit te slecht is. De waterkwaliteit zal niet verslech-

teren door de mestverwerking. Mestverwerking is echter een niet-duurzame maatregel aan het einde van de productieketen. Bovendien heeft mestverwerking economische nadelen: als er geen vraag is naar het digestaat, zal dat de sector in problemen brengen. Daarnaast zijn er de ecologische nadelen: de invloed van zoutrijke effluënten op de oppervlakte- en grondwaterkwaliteit, de lokale geluids- en geurhinder. Mestverwerking vergroot daarenboven het risico dat het probleem naar andere milieucomponenten wordt doorgeschoven, waardoor andere doelstellingen in gevaar komen.

De heer *Lode Ceysens* concludeert dat er volgens de milieubeweging in Vlaanderen dus geen ruimte is voor groei van de niet-grondgebonden veestapel, ook als de waterkwaliteit goed is.

Mevrouw *Annelore Nys* nuanceert dat de milieubeweging niet alleen voor brongerichte maar ook voor structurele maatregelen is, maar het klopt dat er geen plaats is voor een uitbreiding van de niet-grondgebonden veehouderij.

Mevrouw *Tinne Rombouts* begrijpt niet waarom derogatie beperkt moet worden terwijl het geen negatieve effecten heeft op de waterkwaliteit. De milieubeweging houdt blijkbaar ondanks alles vast aan dat principiële standpunt. Het lid vraagt of de milieubeweging aanvaardt dat derogatie en de bedrijfsuitbreiding met verplichte mestverwerking geen nadelige gevolgen hebben voor de waterkwaliteit. Voorts begrijpt ze dat de milieubeweging ook in de eerste plaats wil dat bedrijven met overvloedig nitraatresidu begeleid worden.

VI. UITEENZETTING DOOR BIOFORUM

Mevrouw *An Jamart*, coördinator landbouw bij BioForum, legt uit dat BioForum de koepelvereniging is van de biologische landbouwers en voeding. De biosector mag dan in Vlaanderen nog klein zijn, op wereldschaal kent hij een grote bloei. Ook in Vlaanderen stegen de verkoopcijfers in 2010 met 20 percent.

1. Impact van MAP 4 op bio

De biosector zou het mestactieplan liever herdopen tot een actieplan Waterkwaliteit. Om de waterkwaliteit te verbeteren, moet er immers niet enkel op het nitraatprobleem gefocust worden. Er moet ook oog zijn voor de bodemkwaliteit – zodat uitspoeling verminderd kan worden – en voor de klimaatopwarming – door het waterhoudend vermogen van de bodem te verhogen. Hydrologen zeggen immers dat door de klimaatopwarming de zomers droger en de winters natter zullen worden. Er is dus duidelijk behoefte aan een geïntegreerde aanpak.

1.1. Knelpunt: perceelsbenadering

De exclusieve perceelsbenadering van MAP 4 vormt een groot probleem voor de biologische boeren. De SALV, de Minaraad en de SERV erkennen dat en vragen om een instrument dat de bedrijfsbenadering mogelijk maakt en tevens een goede waterkwaliteit verzekert. Vlaanderen kiest voor een perceelsbenadering wegens het intensieve karakter van zijn landbouw. De Europese Commissie steunt dat, maar zegt tegelijk dat het bereid is een voorstel van de Vlaamse Regering over een afzonderlijke benadering voor de biologische landbouw in overweging te nemen. De biologische landbouw vraagt die bedrijfsbenadering wettelijk vast te leggen, zodat 170 kilogram stikstof per hectare uit dierlijke mest op bedrijfsniveau kan ingevuld worden.

Heel wat andere landbouwers die duurzamere technieken zoals vruchtwisseling hanteren, zouden daar ook bij gebaat zijn. Maar het was niet mogelijk om in de SALV daar een consensus over te vinden, daarom vraagt de adviesraad een afzonderlijke benadering voor bioboeren.

1.2. Basisdoelstellingen MAP en bio

De basisdoelstelling van bio en MAP lopen grotendeels gelijk. Het MAP focust op een betere waterkwaliteit en hanteert een norm van 50 milligram nitraat per liter water.

De basisprincipes van de biologische landbouw zijn vastgelegd in de Europese verordeningen 834/2007 en 889/2008. Die verordeningen bepalen de inhoud en de wijze van controle, namelijk dat de biologische sector via gesloten kringlopen zelfregulerend werkt en onafhankelijk gecontroleerd wordt. Het beheer en het behoud van de bodemvruchtbaarheid is de basis van de biologische landbouw. De variëteitenkeuze en de ruime vruchtwisseling staan in functie daarvan. Het gebruik van biologische dierlijke mest of ander organisch materiaal alsook de meerjarige vruchtwisseling met onder meer vlinderbloemigen en andere groenbemesters is cruciaal voor een goede bodemvruchtbaarheid en een goede stikstofvoorziening van de gewassen. De stikstofaanvoer wordt ook gelimiteerd door de bemestingsnormen van het MAP. De biologische landbouw beperkt zelf de dierlijke mest per hectare. De veebezetting is gerelateerd aan het stikstofgehalte van de mest, dus maximum 170 kilogram stikstof per hectare uit dierlijke mest. Dat wordt wettelijk gecontroleerd door een onafhankelijk biologisch controlesysteem. In de biologische landbouw is het gebruik van kunstmeststoffen verboden.

De doelstellingen mogen dan wel dezelfde zijn, de instrumenten verschillen. Het MAP kiest voor strikte bemestingsnormen in functie van de evenwichtsbemesting op perceelsniveau, toch zeker voor stikstof. Per perceel worden de nitraatresidu's gemeten. Bij overschrijdingen krijgt de landbouwer een maatregelenpakket opgelegd. Zoals gezegd, werkt het productiesysteem van de biologische landbouw op bedrijfsniveau.

Het MAP meet de waterkwaliteit van het stroombekken, eigenlijk de som van de resultaten van verschillende percelen. De waterkwaliteit verbetert gestaag, maar blijkbaar niet snel genoeg voor Europa. Een biologisch bedrijf is een ecologisch samenhangend geheel met een beperkte stikstofaanvoer en een inherente buffercapaciteit van de bodem onder meer door de diversiteit van het teeltplan.

Om die redenen kiezen heel wat Europese regio's met kwetsbare waterzones ervoor om samen te werken met biologische boeren: niet alleen l'Agence de l'Eau Artois-Picardie et Lille Métropole, maar ook overheden van München, Ulm en Augsburg in Zuid-Duitsland en het Waalse Chimay.

Voor de teelttechnische resultaten van de biologische landbouw verwijst mevrouw Jamart naar de adviezen van BioForum aan de minister. Daarin staan bij wijze van onderbouwing de resultaten van het interprovinciaal proefcentrum voor de biologische teelt in Beitem en onderzoek naar de nitraatresiduuwaarden van de biomelkveehouderij. Die bewijzen dat het gesloten systeem, de vruchtwisseling en de beperkte stikstoftoevoer het risico op overschrijding beperken.

2. Bedrijfsbenadering voor bio

De centrale vraag van BioForum is om de stikstof- en fosfaatsnormen per biologisch landbouwbedrijf te beoordelen en niet per perceel. Bij de vruchtwisseling wisselen de bioboere-

ren hoge en lage stikstofbehoevende gewassen af. De bioboer gebruikt de dierlijke mest als basisgrondstof met een maximum van 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare. Rekening houdend met de werkingscoëfficiënt van 30 tot 60 percent maakt dat 50 tot 100 kilogram stikstof effectief. Volgens gangbare adviezen hebben gewassen behoefte aan stikstof tot 200 kilogram effectief. Aangezien de stikstoftoediening meer dan de helft lager is dan toegestaan, is het risico op overschrijding klein.

Naast dierlijke mest kan de bioboer de grond ook verrijken met organische handelsmeststoffen en compost. De organische handelsmeststoffen kosten echter 5 tot 10 euro per kilogram stikstof en worden dus weinig gebruikt. De bioboeren trachten vooral de vruchtbaarheid van de bodem te behouden.

Bij dierlijke mest en ook bij compost trouwens is het fosfaat en het stikstof onscheidbaar. Als de fosfaatbemestingsnormen dalen, daalt de stikstofbemesting dus ook automatisch. De bioboer kan geen extra stikstof toedienen want hij gebruikt geen kunstmest en eenvoudige organische meststoffen komen nauwelijks voor. Als de bemestingsnorm te krap wordt en de bemesting niet per bedrijf beoordeeld wordt, is het voor de bioboer uiterst moeilijk om economisch rendabele teelten te verkrijgen.

Ook het nieuwe systeem van werkzame stikstof brengt geen soelaas. Om tot een maximale invulling van de 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest te komen, wordt de landbouwer gestuurd naar het gebruik van runderdrijfmest, waardoor de bioboer geen afzetmogelijkheid meer heeft voor de geiten- en kippenmest. Mestverwerking is de biologische landbouw immers niet toegestaan en biomest moet volgens de wet op biopercelen verspreid worden. Een norm van 170 kilogram stikstof per hectare op bedrijfsniveau zou trouwens geen enkele bedreiging vormen voor de waterkwaliteit.

In MAP 4 mag de (bio)boer gecertificeerde compost gebruiken waarbij het fosfaatgehalte maar voor 50 percent in rekening gebracht wordt. BioForum vraagt om te onderzoeken of die vrijstelling ook kan gelden voor vaste, storrige dierlijke mest. Die verhoogt immers het koolstofgehalte in de bodem. Die vrijstelling zou ook in het voordeel zijn van de traditionele boeren.

Composteren van dierlijke mest (boerderijcomposteren) is een gangbare praktijk, niet alleen maar toch vooral in de biologische landbouw. De voordelen zijn dat de nutriënten op het bedrijf blijven, dat uitspoeling vermeden wordt doordat de nutriënten zich binden en dat de mest ontdaan wordt van ziektekiemen en zaden, de zogenaamde hygiëniserende. BioForum hoopt dat de juridische knelpunten die (boerderij)composteren bemoeilijken, opgelost worden.

De bodemvruchtbaarheid is cruciaal voor de bioboer om tot kwalitatieve en rendabele teelten te komen. De mest volstaat niet, de voeding van de planten moet ook uit de bodem komen. Om die bodemvruchtbaarheid op peil te houden, is een bedrijfsbenadering nodig alsook stimulerende en flankerende maatregelen.

Bij de beoordeling van het nitraatresidu, zal het volstaan dat een bedrijf een overschrijding heeft voor één perceel om strenge maatregelenpakketten opgelegd te krijgen. Daarmee gaat de overheid ervan uit dat de bemesting op één perceel het volledige bedrijf typeert. Dat klopt niet voor de biologische landbouw. BioForum denkt dat een aparte benadering mogelijk is. De Mestbank beschikt immers over alle gegevens zoals het teeltplan en de aan- en afvoer van dierlijke mest. De risico's op nitraatoverschrijding staan duidelijk omschreven in de wettelijke regelingen van de biologische landbouw. Kortom, een maatregelenpakket op basis van een bedrijfsbenadering voor de biologische landbouw houdt

geen risico in voor de waterkwaliteit. De Europese Commissie zag er zoals gezegd niet onmiddellijk bezwaren tegen, maar vroeg een plan van aanpak van de Vlaamse minister.

Wat het verplichte bemestingsadvies en begeleiding betreft, is het KNS-bemestingsadvies-systeem nutteloos voor de bioboeren. BioForum pleit voor het gebruik van het NDICEA-systeem. Om dat praktisch toepasbaar te maken in Vlaanderen, moet er nog wel in geïnvesteerd worden.

Zoals gezegd is een biologisch landbouwbedrijf een zelfregulerend systeem waarbij biomest enkel op biopercelen mag afgezet worden. Daarom pleit de sector voor een vrijstelling van het systeem van de nutriëntenemissierechten. Mestverwerking is immers verboden en de traceerbaarheid verplicht. Die traceerbaarheid wordt gecontroleerd door een onafhankelijke instantie en biedt dus voldoende garanties.

Een integrale aanpak waterkwaliteit vergt onderzoek en onderwijs dat daarop is afgestemd en dat dus rekening houdt met nitraat, bodemkwaliteit en klimaatopwarming. De biologische landbouw is een kleine sector en heeft het moeilijk om projecten goedgekeurd te krijgen bij het Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie, niet alleen wegens de sectorbijdrage maar ook wegens het economische belang van de biosector. Nochtans zijn de systemen van de biologische landbouw ook nuttig voor de andere landbouwers.

Een boer wil het goed doen en heeft daarvoor een aantal instrumenten nodig. Zo zou hij zelf, zonder dat de gegevens doorgespeeld worden aan de overheid, over een aantal berekeningsmodules moeten kunnen beschikken. Voorts zijn er de analyses en de bemestingsadviezen. De biologische varianten daarvan zijn peperduur, maar kunnen ook zinvol zijn voor de gangbare sector. BioForum vraagt daar een of andere vorm van financiële compensatie voor. Tot slot zijn individuele en groepsbegeleidingen zeker zinvol, maar de kennis over biologische landbouw is beperkt. Als de praktijkcentra onderzoek en voorlichting moeten doen, hebben ze meer middelen nodig.

3. Conclusie

Mevrouw Jamart herhaalt dat de exclusieve perceelsbenadering het voornaamste knelpunt is voor de biologische landbouw. De drie adviesraden en ondertussen ook de Europese Commissie hebben dat erkend. BioForum vraagt dan ook een instrument voor een bedrijfsbenadering waarbij natuurlijk de goede waterkwaliteit verzekerd blijft. De biosector vraagt deze bedrijfsbenadering aan Europa voor te stellen.

De spreker wijst op enkele verbintenissen van de Vlaamse Regering die zich in de beleidsnota Landbouw 2009-2014 engageert tot het verder uitvoeren van het Strategisch Plan Biologische Landbouw en in de beleidsnota Leefmilieu en Natuur 2009-2014 tot het streven naar een maximale kringsluiting via recuperatie van energie, nutriënten en water, zoals in de biolandbouw dus. Tot slot ziet ze de publieke raadpleging als een kans voor de volksvertegenwoordigers om in te zetten op een beleid voor een leefbare en duurzame landbouw. Mevrouw Jamart hoopt op de steun van het parlement voor de biologische landbouw.

VII. BESPREKING

Mevrouw *Tinne Rombouts* merkt op dat de biologische landbouw uitzonderingsmaatregelen vraagt voor heel wat problemen die ook in de gangbare landbouw spelen. Het grote

verschil is dat de biologische landbouw geen kunstmest mag gebruiken. Die keuze van de biologische landbouw ligt ondertussen vast in Europese wetten, terwijl Europa toch ook erkent dat kunstmest een gerichte bemesting kan zijn. Blijkbaar hanteert Europa voor kunstmest twee blijkbaar evenwaardige principes van duurzaam beheer. Waarom zou de bemestingsnorm dan voor de biologische landbouw anders moeten zijn dan voor de gangbare landbouw? Dat zou betekenen dat de biologische landbouw, door zijn keuze tegen kunstmest, meer dierlijke mest mag gebruiken dan de andere landbouw, terwijl Europa toch erkent dat eventuele aanvullingen met kunststof ook ecologisch zijn.

Het bemestingsniveau is bepaald per perceel omdat het afhankelijk is van de teelt en van de bodem. Waarom moet de benadering in de biologische landbouw afwijken van die van de gangbare landbouw? BioForum zegt de 170 kilogram stikstof per hectare te willen respecteren. Wordt dat bij een bedrijfsbenadering dan een gemiddelde waarbij er op sommige percelen meer en op andere minder bemest wordt?

De heer *Lode Ceyssens* vraagt of BioForum uitzonderingen voor de biologische landbouw bepleit of de biologische landbouw promoot als een oplossing voor het probleem. Is het mogelijk het subsidiebesluit voor de biologische landbouw af te bouwen zonder de overlevingskansen van de bioboer in het gedrang te brengen? Als dat niet mogelijk is, wat is dan de financiële impact als morgen 25 percent van de landbouwers overschakelt op biolandbouw?

De heer *Bart Martens* vraagt of het mogelijk is compost die het bedrijf zelf creëert, te laten certificeren. Waarom hebben de opstellers van MAP 4 de beperking enkel laten gelden voor gecertificeerde gft- en groencompost? Het is vreemd dat het fosfaat van bedrijfscompost volledig in rekening gebracht wordt terwijl van compost die aangevoerd wordt uit installaties, maar de helft van de fosfaatwaarde meetelt.

Volgens mevrouw *An Jamart* is de bedrijfsbenadering niet alleen voor de biologische boeren maar ook voor sommige andere boeren die een gesloten kringloopssysteem hanteren, een goede zaak. De biologische landbouwers hebben het voordeel dat hun systeem wettelijk geregeld is en gecontroleerd en gecertificeerd wordt. In de SALV hebben de biologische landbouwbedrijven trouwens geen uitzondering gevraagd, maar de natuurorganisaties vreesden dat, bij gebrek aan wettelijke regeling voor de andere bedrijven, een algemene bedrijfsbenadering achterdeurtjes zou openen. De werkgroep MAP 4 van de drie adviesraden volgde die conclusie.

Niet alleen gebruikt de biologische landbouw geen kunstmest, de plafonds van bemesting liggen ook lager dan in de gangbare landbouw. Studies bewijzen dat de intensere vruchtwisseling die stikstofvragende en stikstofleverende gewassen afwisselt, ervoor zorgt dat de nitraatuitspoelingen veel lager zijn. De dierlijke mest is een grondstof, als de biologische landbouwer daar onzorgvuldig mee omspringt, heeft dat negatieve gevolgen op de kwaliteit en de rendabiliteit van de teelten. De drie adviesraden erkennen dat die werkingsprincipes een uitzondering rechtvaardigen.

Vlaanderen heeft wegens zijn intensieve landbouwsysteem gekozen voor een perceelsbenadering. Andere landen hanteren wel een bedrijfsbenadering. Voor fosfaat wordt er trouwens ook in Vlaanderen gemeten per perceel maar geoordeeld per bedrijf. De biologische landbouw vraagt dezelfde benadering voor stikstof. Dat kon trouwens wel onder MAP 3.

De biologische landbouw gebruikt maximaal 170 kilogram stikstof per hectare op bedrijfsniveau. Onder MAP 4 zijn de normen, bijvoorbeeld voor granen, veel lager. Daardoor komt de koolstofopbouw in de bodem op langere termijn in het gedrang. De bioboer

geeft bijvoorbeeld iets meer mest op een stikstofvragend gewas als een intensief preiteeltgewas, dan op gras. Ondanks dat systeem blijkt op het PCBT dat in 90 percent van de gevallen het nitraatgehalte in het grondwater kleiner is dan 60 milligram per liter. Dat bewijst dat de huidige bedrijfsbenadering de waterkwaliteit ten goede komt.

Dat betekent niet dat de andere bemestingsnormen te laag zijn, ze zijn zelfs te hoog voor de biologische landbouw. Alleen de beperking van de norm voor dierlijke mest is nadelig voor de biologische landbouw. De biologische landbouw heeft immers niet de mogelijkheid om voor kunstmest te kiezen en daar de rest van de benodigde stikstof uit te halen.

De subsidies aan de bioboeren zijn duidelijk en heel transparant, maar het is nog niet in kaart gebracht hoeveel de bioboeren minder kosten aan de maatschappij. Het SALV-advies vraagt om dat toch te doen. Mevrouw Jamart verwacht dat de resultaten duidelijk zullen maken dat de biologische landbouw heel wat minder kost dan ze opbrengt aan de maatschappij.

Compost kent meerdere toepassingen, ook in de samenwerking met natuurbeheer. Vooral sinds de Afvalrichtlijn natuurbeheersresten niet langer als afval beschouwt, zijn er meer mogelijkheden om koolstofrijke beheersresten te gebruiken voor het maken van hoogkwalitatieve compost. Boerderijcompost, indien materiaal verkregen wordt uit die gebieden, zou nu echter onderhevig zijn aan hoge eisen op vlak van milieuvergunningen. Om boerderijcompost Vlaco-gecertificeerd te maken, is de kost echter zo hoog dat het onhaalbaar is om boerderijcompost te laten certificeren.

Minister *Joke Schauvliege* wijst erop dat het compost van het eigen bedrijf niet gecertificeerd moet zijn.

Bart MARTENS,
voorzitter

Robrecht BOTHUYNE
Karlos CALLENS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ABS	Algemeen Boerensyndicaat
BBL	Bond Beter Leefmilieu
gft	groente-, fruit- en tuinafval
gps	global positioning system
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
KNS-systeem	Kulturbegleitenden Nmin Sollwerte-Systeem
MAP	Mestactieplan
MER	milieueffectenrapport
Minaraad	Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen
PCBT	Interprovinciaal Proefcentrum voor de Biologische Teelt
SALV	Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij
SEA	strategic environmental assessment
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
SMIL	Staalname Mest Internet Locket
STIM	Stimulering Innovatieve Mestverwerking
VHA	Vlaamse hydrografische atlas
Vlaco	Vlaamse Compostorganisatie
VLIF	Vlaams Landbouwinvesteringsfonds
VLM	Vlaamse Landmaatschappij